

اثربخشی آموزش تنظیم هیجانی بر تکانشگری و سبک‌های تصمیم‌گیری زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر

سجاد یاریان^۱، علی اصغر اصغر نژاد فریدآ، مراد کاراندیش^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۲۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش تنظیم هیجانی بر تکانشگری و سبک‌های تصمیم‌گیری در زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر شهر یاسوج انجام شد. **روش:** این پژوهش به صورت آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه بود. تعداد ۳۰ نفر از زندانیان زن شهر یاسوج که دارای تجربه مصرف مواد مخدر بودند (۱۵ نفر گروه آزمایش و ۱۵ نفر گروه کنترل) به شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شدند و برنامه آموزشی ۸ جلسه‌ای تنظیم هیجانی مبتنی بر مدل گراس (۱۹۹۹) برای آن‌ها اجرا شد. ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات شامل پرسش‌نامه‌های تکانشگری بارات (۱۹۹۴) و سبک‌های تصمیم‌گیری اسکات و بروس (۱۹۹۵) بودند. **یافته‌ها:** نتایج این تحقیق بیانگر تأثیر برنامه آموزشی تنظیم هیجانی بر کاهش تکانشگری کلی و تکانشگری شناختی، رفتاری و برنامه‌ریزی نشده در زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر بود. همچنین آموزش این برنامه بر افزایش سبک‌های تصمیم‌گیری عقلایی و شهودی و کاهش سبک‌های تصمیم‌گیری اجتنابی، وابسته و آنی تأثیر معنادار داشت. **نتیجه‌گیری:** با آموزش تنظیم هیجانی می‌توان تکانشگری زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر را کاهش و سبک‌های تصمیم‌گیری آن‌ها را بهبود داد. بنابراین می‌توان از مشکلات این دسته از زنان زندانی کاست.

کلیدواژه‌ها: تنظیم هیجانی، تکانشگری، سبک‌های تصمیم‌گیری، زندان

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران، پست الکترونیک:

sajadyaryan@gmail.com

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

۳. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان، ایران

مقدمه

یکی از مشکلات و معضلات بزرگ جهان در تمام اعصار به ویژه در عصر حاضر؛ وجود انحرافات اجتماعی، بزهکاری، جرم و جنایت و اشاعه فحشاء و منکرات است. این معضلات زندگی خانوادگی را شدیداً دچار نگرانی، دلهره و اضطراب نموده است (شمس، ۱۳۸۸). زندانیان به دلیل داشتن شرایطی مانند حضور در محیط بسته زندان، دوری از خانواده، داشتن حبس‌های طولانی مدت و به یدک کشیدن برچسب مجرم، از مشکلات روانی مانند استرس، پرخاشگری، هیجانات منفی، اختلال در کارکرد اجتماعی و تغییر سبک زندگی رنج می‌برند. در این میان، زنانی که به هر دلیل در زندان‌ها به سر می‌برند مشکلات بیشتری را تجربه می‌کنند که در موارد زیادی منجر به مصرف مواد مخدر در آن‌ها شده و مشکلات‌شان را دوچندان می‌نماید (پاریان، ۱۳۹۲).

اعتیاد به مواد مخدر به عنوان یکی از مهمترین مسائل اجتماعی جهان معاصر علاوه بر رشد روزافزونش، همه اقدار و گروه‌های جامعه را نیز درگیر کرده است. در این میان، یکی از گروه‌هایی که کمتر اعتیاد آن‌ها مورد توجه قرار گرفته زنان هستند که روز به روز بر تعداد آن‌ها افزوده می‌شود. تصور این است که اعتیاد پدیده‌ای مردانه است اما با این وجود و بر طبق آمار، شاهد افزایش مصرف مواد مخدر در بین زنان هستیم (یزدان‌پناه و صمدیان، ۱۳۹۳). بیشترین اطلاعات در مورد آمار زنان معتاد در ایران مربوط به گزارش‌های آماری ستاد مبارزه با مواد مخدر و سازمان بهزیستی در سال‌های اخیر است که اطلاعات تمامی مراجعه‌کنندگان به مراکز درمانی سراسر کشور را شامل می‌شود. گزارش‌ها نشان‌دهنده افزایش حدود دو برابری تعداد معتاد در مقایسه آماری بین سال‌های ۸۰ و ۹۰ است که از ۵ درصد در سال ۸۰ به بیش از ۹ درصد در سال ۹۰ افزایش یافته است (سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۹۵).

در این شرایط زنانی که در زندان‌ها به سر می‌برند با مشکلات بیشتری درگیرند. یکی از آن‌ها ناتوانی در مدیریت و تنظیم هیجانات منفی در مدت حبس است. این مسئله تا حدود زیادی علت ارتکاب جرم و ورود آن‌ها به زندان نیز بوده است. مطالعات نشان داده‌اند سطح پایین تنظیم هیجانی - ناشی از ناتوانی در مقابله مؤثر با هیجان‌ها و مدیریت

آن‌ها- در بروز جرائم مختلف و مصرف مواد مخدر موثر است (پارکر، تیلور، ایستربروک، شل و وود^۱، ۲۰۰۸). مدیریت مؤثر هیجان‌ات عبارت است از: تسکین و آرام ساختن خود هنگام ناراحتی، اعمال خودکنترلی، مدیریت خشم، کنترل تکانه‌ها، ابراز هیجان‌ات در زمان و مکان مناسب، تحمل ناکامی، پذیرش و ارزش گذاشتن به خودمان و ... (کلارک^۲، ۱۳۸۹).

یکی از متغیرهایی که افراد را نسبت به ارتکاب جرم آسیب‌پذیر نموده و می‌تواند پیامد ناتوانی فرد در تنظیم و کنترل هیجان‌ات منفی خویش باشد تکانشگری^۳ است. تکانشگری به عنوان واکنش‌های بدون زمینه، بدون برنامه و سریع به محرک‌های درونی یا بیرونی بدون توجه به پیامدهای منفی به خود یا دیگران تعریف شده است (مولر، بارات، دوقرتی، اشمیتز و سووان^۴، ۲۰۰۷؛ فرهادی و زمانی، ۱۳۹۵). تکانشگری محور عمده‌ای در تشخیص انواع آسیب‌های فردی و اجتماعی است که ارتکاب جرم و مصرف مواد مخدر نیز یکی از آن‌هاست (داو و لوکستون^۵، ۲۰۰۴؛ لین، ژانگ، ژو و ژیانگ^۶، ۲۰۱۶). افراد تکانشگر بدون در نظر گرفتن اثرات فعالیت خود دست به اقدام عاجل می‌زنند. این افراد در مهار پاسخ خود مشکل دارند و پاداش آنی را به پیامد تأخیری ترجیح می‌دهند (اعظمی، سهرابی، برجعلی و چوپان، ۱۳۹۳، ناطقی و سهرابی، ۱۳۹۶).

افرادی که در تنظیم هیجان‌ات خود مشکل دارند و در بسیاری از اوقات تکانشی رفتار می‌کنند در انجام موفقیت‌آمیز بسیاری از تکالیف شناختی با مشکل مواجهند. این مشکل احتمالاً هنگامی خودش را بیشتر بروز می‌دهد که یافتن پاسخ تکالیف ارائه شده مستلزم تلاش دیرپا و تفکر عمیق باشد. در چنین موقعیت‌هایی آن‌ها احتمالاً شیوه کم‌دقتی را اتخاذ نموده و از راهبردهای ضعیف‌تری استفاده می‌کنند (فرانکن و موری^۷، ۲۰۰۵؛ ویجیل

1. Parker, Taylor, Easterbrook, Schell, & Wood
2. Clerk
3. Impulsivity

4. Moeller, Barratt, Dougherty, Schmitz, & Swann
5. Dawe, & Loxtone
6. Lin, Zhang, Zhou, & Jiang
7. Franken & Muri

کولت^۱، ۲۰۰۸). یعنی همان چیزی که در فرآیند تصمیم‌گیری یک فعالیت شناختی همه جانبه و همراه با تفکر عمیق می‌باشد نیز رخ می‌دهد.

تصمیم‌گیری بیانگر انتخاب یک راهکار از میان دو یا چند گزینه در یک رفتار پیشگیرانه و به منظور حصول یک هدف خاص با حداقل ریسک ممکن است. بنابراین تصمیم‌گیری هسته مرکزی برنامه‌ریزی را تشکیل می‌دهد که بیانگر یک فعالیت فکری عمیق می‌باشد (اعتباریان، خیرمند و صادقی، ۱۳۹۳). در این میان سبک تصمیم‌گیری هر فرد، رویکرد شخصیتی او در درک واکنش به وظیفه تصمیم‌گیری خود است. اسکات و بروس^۲ (۱۹۹۵) پنج نوع سبک تصمیم‌گیری شامل سبک تصمیم‌گیری عقلایی (شناسایی تمام راهکارها، تجزیه و تحلیل و انتخاب یک راه حل)، وابستگی (عدم استقلال فکری و تکیه بیش از حد بر آراء دیگران)، آنی (تمایل به اخذ تصمیم در کوتاه‌ترین زمان ممکن)، اجتنابی (اجتناب و دوری از هرگونه موقعیت تصمیم‌گیری) و شهودی (نداشتن منطق روشن و تکیه بر استنباط‌های درونی) را مطرح کرده‌اند. فرآیند تصمیم‌گیری ما در این پنج حوزه دور می‌زند. مصرف مواد مخدر و تداوم آن می‌تواند ارتباط زیادی با سبک‌های تصمیم‌گیری افراد داشته باشد (حسن‌آبادی، حبیبی عسگرآبادی و خوش‌کنش، ۱۳۹۶؛ شریبر، گرند و ادلوگ^۳، ۲۰۱۲). محققان آسیب‌شناسی روانی معتقدند عملکرد ناموفق در تعاملات اجتماعی، پرخاشگری، خشونت تکانشی، احساس شرمندگی و گناه، ناتوانی در حل یک مسئله چند بعدی و گرفتن یک تصمیم مناسب در زمان مناسب در نتیجه تنظیم ناکافی پاسخ‌های هیجانی ایجاد می‌شود. همچنین عدم تنظیم هیجان می‌تواند باعث ایجاد رفتارهای آسیب‌زا مانند ارتکاب جرم و مصرف مواد مخدر در افراد شود (دیلون، ریچی، جانسون و لابر^۴، ۲۰۰۷).

با توجه به نکات مطرح شده و اهمیت تنظیم هیجان در افراد مختلف به ویژه زندانیان زن که تجربه مصرف مواد مخدر دارند و با استرس‌ها و فشارهای روانی متعددی دست و پنجه نرم می‌کنند انجام تحقیق حاضر جهت کمک به این قشر لازم و ضروری است. بر

1. Vigil-Colet
2. Scott, & Bruce
3. Schreiber, Grant, & Odlaug

4. Dillon, Ritchey, Johnson, & La-Bar

این اساس، در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ گویی به این سؤال هستیم که آیا آموزش تنظیم هیجانی بر تکانشگری و سبک‌های تصمیم‌گیری در زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر شهر یاسوج تأثیر دارد؟

روش

جامعه، نمونه، و روش نمونه‌گیری

این تحقیق در دسته طرح‌های آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل قرار می‌گیرد. در این طرح بعد از انتخاب و تقسیم تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل و رعایت اصل هم‌تاسازی در اعضای گروه‌ها، پیش‌آزمون برای هر دو گروه اجرا شد. سپس جلسات آموزش تنظیم هیجانی بر اساس مدل گراس (۱۹۹۹)؛ به نقل از اعظمی و همکاران، (۱۳۹۳) برای گروه آزمایش اجرا شد. گروه کنترل هیچ‌گونه مداخله و آموزشی دریافت نکردند. در پایان دوره آموزشی، پس‌آزمون در دو گروه اخذ شد. جامعه آماری این پژوهش را تمام زندانیان زن شهر یاسوج در نیمه دوم سال ۱۳۹۵ تشکیل می‌دادند که دارای تجربه مصرف مواد بوده و به دلیل جرائم مختلف در مدت اجرای تحقیق در کانون اصلاح و تربیت شهر یاسوج و به طور خاص در بند بند نسوان تحمل حبس می‌نمودند. بر اساس نوع جرم، مدت زمان حضور در زندان و سابقه محکومیت، جهت پیش‌گیری از افت شرکت کنندگان و تأثیر آن بر نتایج تحقیق، زندانیانی در این تحقیق شرکت نمودند که بر اساس محتویات پرونده قضایی، حداقل ۳ ماه از شروع تحقیق حاضر در زندان تحمل حبس می‌نمودند.

ابزار

۱- مقیاس تکانشگری: مقیاس تکانشگری توسط بارات (۱۹۹۴) ساخته شد. دارای ۳۰ گویه بوده که تصمیم‌گیری شتاب‌زده و فقدان دوراندیشی را اندازه می‌گیرد. سه عامل تکانشگری شناختی (تصمیمات سریع)، تکانشگری حرکتی (وارد عمل شدن بدون تصمیم پیشین) و تکانشگری بی‌برنامگی (عدم آینده‌نگری) را می‌سنجد. نمره بیشتر در این مقیاس نشان از تکانشگری بالاتر دارد و افراد به این گویه‌ها به صورت چهار درجه‌ای: هرگز، گاه‌گاه، اغلب، و همیشه پاسخ می‌دهند (فرهادی و زمانی، ۱۳۹۵؛ بشارت، ۲۰۰۷). نسخه

فارسی این پرسش‌نامه توسط اختیاری، رضوان‌فرد و مکری (۲۰۰۸) روایی‌یابی شده است. ضریب آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه را در دو گروه معتادان و افراد سالم به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۸۳ گزارش کردند. در یک تحقیق مقدماتی پورکرد (۱۳۸۸) ضریب آلفای کرونباخ و ضریب بازآزمایی (بعد از یک ماه) این مقیاس را به ترتیب ۰/۸۷ و ۰/۷۹ گزارش کردند. نریمانی (۱۳۹۱)، فرهادی و زمانی (۱۳۹۵) در پژوهش‌های خود، میزان ضریب آلفای کرونباخ را به ترتیب ۰/۸۰ و ۰/۸۳ گزارش کردند. در مطالعه حاضر میزان اعتبار با روش آلفای کرونباخ برای تکانشگری کلی ۰/۸۱ و برای خرده‌مقیاس‌های تکانشگری شناختی، حرکتی و بی‌برنامگی به ترتیب ۰/۷۶، ۰/۸۵ و ۰/۸۰ به دست آمد.

۲- پرسش‌نامه سبک‌های عمومی تصمیم‌گیری: اسکات و بروس (۱۹۹۵) برای سنجش سبک تصمیم‌گیری افراد، پرسش‌نامه سبک‌های تصمیم‌گیری را به روش تحلیل عاملی طراحی و روایی‌یابی کردند. این پرسش‌نامه دارای ۲۵ سؤال می‌باشد که پنج سبک تصمیم‌گیری شامل سبک‌های تصمیم‌گیری عقلایی، شهودی، اجتنابی، وابسته و آنی را اندازه‌گیری می‌نماید. پاسخ‌دهی دارای طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم با نمره‌گذاری از ۱ تا ۵ می‌باشد (زارع و عبدالله‌زاده، ۱۳۹۱). در پژوهشی بر روی ۴۰۰ دانشجو در انگلستان ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۶۷ تا ۰/۸۷ گزارش شده است (جیون، لوی-بلزف هادلآکزکی و آپتر، ۲۰۱۵). در ایران نیز در مطالعه‌ای بین دانشجویان، ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۹ گزارش شده است (زارع و عبدالله‌زاده، ۱۳۹۱). در مطالعه حاضر میزان آلفای کرونباخ برای سبک‌های عمومی تصمیم‌گیری ۰/۷۸ و برای خرده‌مقیاس‌های آن شامل سبک‌های تصمیم‌گیری عقلایی، شهودی، اجتنابی، وابسته و آنی به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۶۸، ۰/۷۲، ۰/۶۹ و ۰/۷۴ به دست آمد.

روش اجرا

بعد از انتخاب، گروه‌بندی و انتساب تصادفی آموزش تنظیم هیجانی با محتوای جدول ۱ در گروه آزمایش اجرا شد.

جدول ۱: محتوای جلسات آموزش روش تنظیم هیجانی بر اساس مدل گراس (۱۹۹۹)

جلسه	هدف	محتوا
اول	معارفه و آشنایی	آشنایی اعضا و شروع رابطه متقابل با رهبر گروه (مشاور)، بیان اهداف اصلی و فرعی و گفتگوی اعضا راجع به اهداف شخصی و جمعی، بیان منطقی و مراحل مداخله، بیان چارچوب و قواعد شرکت در گروه.
دوم	ارائه آموزش هیجانی	شناخت هیجان و موقعیت‌های برانگیزاننده از طریق آموزش تفاوت عملکرد انواع هیجان‌ها، اطلاعات راجع به ابعاد مختلف هیجان و اثرات کوتاه‌مدت و درازمدت هیجان‌ها.
سوم	ارزیابی آسیب‌پذیری و مهارت‌های هیجانی اعضا	گفتگو راجع به عملکرد هیجان‌ها در فرآیند سازگاری انسان و فواید آن‌ها، نقش هیجان‌ها در برقرار کردن ارتباط با دیگران و تأثیرگذاری روی آن‌ها و همچنین سازماندهی و برانگیزاندن رفتار انسان بین اعضا. بیان مثال‌هایی از تجربه واقعی اعضا.
چهارم	ایجاد تغییر در موقعیت برانگیزاننده هیجان	جلوگیری از انزوای اجتماعی و اجتناب، آموزش راهبرد حل مسئله، آموزش مهارت‌های بین فردی (گفتگو، اظهار وجود و حل تعارض).
پنجم	تغییر توجه	متوقف کردن نشخوار فکری و نگرانی، آموزش توجه برگردانی
ششم	تغییر ارزیابی‌های شناختی	شناسایی ارزیابی‌های غلط و اثرات آن‌ها بر حالات هیجانی، آموزش راهبرد ارزیابی مجدد
هفتم	تغییر پیامدهای رفتاری و فیزیولوژیکی هیجان	شناسایی میزان و نحوه استفاده از راهبرد بازداری و بررسی پیامدهای هیجانی آن. مواجهه و آموزش ابراز هیجان، اصلاح رفتار از طریق تغییر تقویت‌کننده‌های محیطی، آموزش تخلیه هیجانی، آرمیدگی و عمل معکوس.
هشتم	ارزیابی مجدد و رفع موانع کاربرد مهارت - های آموخته شده	ارزیابی میزان نیل به اهداف فردی و گروهی، کاربرد مهارت‌های آموخته شده در محیط‌های طبیعی خارج از جلسه، بررسی و رفع موانع انجام تکالیف.

یافته‌ها

آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک نوع آزمون و گروه‌ها در جدول

۲ ارائه شده است.

جدول ۲: آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک گروه‌ها و نوع آزمون

متغیرها	گروه‌ها	پیش آزمون		پس آزمون	
		میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد
تکانشگری	آزمایش	۲۲/۴۵	۲/۸۹	۱۸/۲۵	۲/۲۲
شناختی	کنترل	۲۱/۱۹	۲/۶۹	۲۰/۳۲	۲/۹۰
تکانشگری	آزمایش	۲۴/۲۵	۳/۸۵	۲۱/۵۰	۲/۷۶
رفتاری	کنترل	۲۵/۴۴	۲/۱۴	۲۶/۳۱	۲/۸۷
تکانشگری برنامه-	آزمایش	۲۸/۴۸	۳/۱۵	۲۲/۶۵	۲/۲۴
ریزی نشده	کنترل	۲۹/۵۸	۳/۴۳	۳۲/۵۲	۳/۹۲
تکانشگری کل	آزمایش	۷۵/۱۸	۴/۷۲	۶۲/۴۰	۳/۰۲
	کنترل	۷۶/۱۳	۴/۳۳	۷۹/۱۵	۳/۴۴
تصمیم‌گیری	آزمایش	۱۵/۳۲	۲/۸۹	۲۱/۲۵	۲/۲۲
عقلایی	کنترل	۱۴/۲۲	۲/۶۹	۱۵/۴۵	۲/۹۰
تصمیم‌گیری	آزمایش	۱۷/۲۲	۳/۸۵	۱۹/۳۵	۲/۷۶
شهودی	کنترل	۱۵/۸۵	۲/۱۴	۱۷/۴۴	۲/۸۷
تصمیم‌گیری	آزمایش	۲۱/۴۴	۳/۱۵	۱۲/۶۵	۲/۲۴
اجتنابی	کنترل	۲۰/۱۵	۳/۴۳	۲۲/۲۵	۳/۹۲
تصمیم‌گیری	آزمایش	۱۹/۱۵	۲/۲۲	۱۲/۳۵	۲/۱۱
وابسته	کنترل	۱۸/۶۵	۲/۰۵	۱۹/۵۵	۲/۲۴
تصمیم‌گیری آنی	آزمایش	۲۱/۰۷	۳/۳۳	۱۳/۴۴	۱/۸۵
	کنترل	۱۹/۵۵	۲/۰۵	۲۰/۴۸	۲/۴۵
تصمیم‌گیری کل	آزمایش	۹۴/۲۰	۴/۲۵	۷۹/۰۴	۳/۰۵
	کنترل	۸۸/۴۲	۳/۵۵	۹۵/۱۷	۴/۳۲

برای بررسی اثربخشی آموزش تنظیم هیجانی بر تکانشگری و سبک‌های تصمیم‌گیری می‌بایست از تحلیل کواریانس چندمتغیری استفاده شود. یکی از مفروضه‌های این تحلیل، برابری واریانس‌های خطاست. نتایج آزمون لون نشان داد در هر دو متغیر و مولفه‌های آن این مفروضه برقرار است ($P > 0.05$). برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها در دو گروه از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها در دو گروه

متغیرها	گروه	نوع آزمون	آماره Z	معناداری	گروه	نوع آزمون	آماره Z	معناداری
تکانشگری	آزمایش	پیش آزمون	۱/۱۲	۰/۱۵	کنترل	پیش آزمون	۰/۹۶	۰/۳۰
		پس آزمون	۱/۰۷	۰/۱۹	پس آزمون	پس آزمون	۰/۶۱	۰/۸۳
سبک‌های تصمیم‌گیری	آزمایش	پیش آزمون	۰/۷۶	۰/۶۰	کنترل	پیش آزمون	۰/۵۶	۰/۹۰
		پس آزمون	۰/۶۱	۰/۸۴	پس آزمون	پس آزمون	۰/۹۰	۰/۳۹

بنابراین تحلیل کواریانس چندمتغیری انجام شد و نتایج به دست آمده، حکایت از معناداری تفاوت در دو گروه داشت ($F=25/38, P<0/01, \eta^2=0/754$ ، لا مبدای ویلکز). برای بررسی الگوهای تفاوت از تحلیل کواریانس تک متغیری استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۳: نتایج تحلیل کواریانس تک‌متغیری جهت بررسی الگوهای تفاوت تأثیر آموزش

بر متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	آماره F	معناداری
تکانشگری شناختی	۶۶/۸۷	۶۶/۸۷	۴/۱۵	۰/۰۰۱
تکانشگری رفتاری	۲۱/۱۵	۲۱/۱۵	۶/۸۵	۰/۰۲۵
تکانشگری برنامه‌ریزی نشده	۲۷/۲۱	۲۷/۲۱	۴/۱۵	۰/۰۱۳
تصمیم‌گیری عقلایی	۲۴/۰۵	۲۴/۰۵	۵/۰۵	۰/۰۰۱
تصمیم‌گیری شهودی	۲۵/۰۷	۲۵/۰۷	۷/۷۳	۰/۰۰۹
تصمیم‌گیری اجتنابی	۲۶/۴۶	۲۶/۴۶	۴/۹۲	۰/۰۳۲
تصمیم‌گیری وابسته	۲۴/۲۹	۲۴/۲۹	۵/۳۱	۰/۰۲۸
تصمیم‌گیری آنی	۳۳/۴۲	۳۳/۴۲	۶/۳۲	۰/۰۱۷

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش تنظیم هیجانی بر تکانشگری و سبک‌های تصمیم‌گیری زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر بود. بر اساس این مطالعه، زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر دارای تکانشگری بالایی بوده و معمولاً از سبک‌های تصمیم‌گیری ناسازگار در برابر مشکلات و تعاملات روزمره خود استفاده

می کنند. آن ها به دلیل ناتوانی در تنظیم و کنترل هیجانات خود به ویژه هیجانات منفی نیازمند مداخله های درمانی و پیگیرانه می باشند تا بتوانند به نحو بهتری رفتارهای خود را کنترل کنند. این مسئله می تواند نقش زیادی در مصرف مواد مخدر و تداوم آن در این افراد داشته باشد.

بر اساس یافته های این تحقیق زنانی که در تنظیم هیجانی مشکل دارند معمولاً مشکلاتی در انجام رفتارهای تکانشی و عجلانه نیز دارند. آن ها در زمان انجام یک فعالیت بدون آن که به نتایج آن عمل فکر کنند صرفاً بر اساس هیجانات زود گذر و آنی خود عمل کرده و به سمت جرائمی چون سرقت، مشارکت در قتل، جرائم جنسی و ... کشیده می شوند. در همه این جرائم اگر هیجانات و احساسات کنترل نشوند می توانند هسته اصلی بروز جرم باشند. در زنان به طور کلی و زنان زندانی به طور خاص هیجانات بخش مهمی از سیستم زیستی و روان شناختی می باشد. در صورت عدم مدیریت و کنترل آن می تواند در بروز جرائم یا تکرار آن ها مشارکت داشته باشد. این نتیجه با نتایج تحقیقات نجاتی و ملکی (۱۳۹۱)، نریمانی (۱۳۹۱)، اعظمی و همکاران (۱۳۹۳)، کنت، ریچفیلد، لوی و کلارکین^۱ (۲۰۰۴)، آبراموویتز و برنباوم^۲ (۲۰۰۷)، درکزن و همکاران (۲۰۰۷)، ویجیل کولت و همکاران (۲۰۰۸)، دمینگ و لوچمن^۳ (۲۰۰۸)، شریبر و همکاران (۲۰۱۲)، وردجو-گارسیا و همکاران (۲۰۱۴) و لین و همکاران (۲۰۱۶) همخوان و همسو می باشد.

یافته دیگر بر استفاده زندانیان زن از سبک های تصمیم گیری منفی به ویژه اجتنابی، وابسته و آنی تأکید داشته است. این مسئله در زمانی که خطر مصرف مواد مخدر نیز در کمین آن ها باشد مشکلات بیشتری را ایجاد می کند. بدیهی است آنچه می توان در اینجا مطرح نمود اهمیت هیجانات و احساسات در زنان می باشد که از نظر تکاملی نیز بر آن تأکید شده است. رفتارهای اجتنابی و وابسته که پیامد اضطراب پایه ای در افراد می باشد به نظر می رسد در زنان فراوانی بیشتری داشته و حتی بر سبک های تصمیم گیری آن ها در زندگی روزمره تأثیر گذار می باشد. زنان زندانی به دلیل استرس و فشار روانی زیاد ناشی از

محیط زندان و ویژگی‌های خاص جسمی و رفتاری معمولاً به سختی می‌توانند با این محیط‌ها کنار آمده و سازگاری پیدا کنند. بنابراین می‌توانند در معرض گرایش به مصرف مواد مخدر باشند. آنان به دلیل تکانشی بودن و ناتوانی در تنظیم هیجانات خود، از سبک‌های شناختی و تصمیم‌گیری مبتنی بر رفتارهای عجولانه و آنی (تکانشی) بیشتر استقبال نموده و کوشش می‌کنند با کنارگیری از انجام تصمیمات مهم، بخشی از فشار روانی خود را کاهش دهند (بشارت، ۱۳۸۷؛ تابش و زارع، ۱۳۹۱؛ اعظمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ حسن آبادی و همکاران، ۱۳۹۶؛ دمینگ و لوچمن (۲۰۰۸) و شریبر و همکاران، ۲۰۱۲).

به طور کلی آنچه در این پژوهش به آن دست یافتیم این بود که زندانیان زن دارای تجربه مصرف مواد مخدر مشکلات زیادی در زمینه کنترل عواطف و هیجانات خود داشته و راهکارهای مبتنی بر تنظیم این هیجانات می‌تواند در بهبود رفتارهای روزمره آنان و کاستن از مشکلات موجود در مدیریت این افراد در سطح زندان تأثیر مطلوب داشته باشد. همچنین می‌تواند تکانشگری و سبک‌های تصمیم‌گیری غیر منطقی آنان را بهبود دهد. با توجه به استرس و فشار روانی ناشی از محیط زندان و اهمیت مدیریت هیجانات در زندانیان و به ویژه زندانیان زن جهت کاهش رفتارهای تکانشی و بهبود سبک‌های تصمیم‌گیری، مداخلات درمانی امری اجتناب‌ناپذیر است. بدین صورت با تقویت بنیان‌های خانواده و نشان دادن نقش و جایگاه زن در جامعه، می‌توانیم نسل آینده‌ای سالم و پویا تربیت نموده و زمینه‌های بهبود روابط خانوادگی و پیامد آن، رشد و توسعه کشورمان را ایجاد نماییم.

منابع

- اعتباریان، اکبر؛ خیرمند، مرضیه و صادقی، آرزو (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سبک‌های تصمیم‌گیری مدیران کارخانه پلی‌اکریل اصفهان. *فصلنامه مدیریت توسعه و تحول*، ۱۹، ۳۰-۱۹.
- اعظمی، یوسف؛ سهرابی، فرامرز؛ برجعلی، احمد و چوپان، حامد (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش تنظیم هیجان مبتنی بر مدل گراس بر کاهش تکانشگری در افراد وابسته به مواد مخدر. *فصلنامه اعتیادپژوهی سوءمصرف مواد*، ۸ (۳۰)، ۱۴۱-۱۲۷.

بشارت، محمدعلی (۱۳۸۷). نارسایی هیجانی و سبک‌های دفاعی. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۳ (۲)، ۱۹۰-۱۸۱.

پورکرد، مهدی (۱۳۸۸). بررسی ارتباط خودکارآمدی، تکانشوری، فعال‌سازی-بازداری رفتاری و مهارت‌های اجتماعی با سوء مصرف مواد در دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی.

تابش، فهیمه و زارع، حسین (۱۳۹۱). تأثیر آموزش مهارت‌های هوش هیجانی بر سبک‌های تصمیم‌گیری عقلایی، شهودی، اجتنابی، وابسته و آنی. *مجله علوم رفتاری*، ۶ (۴)، ۳۲۹-۳۲۳. حسن‌آبادی، فاطمه؛ حبیبی عسگرآباد، مجتبی و خوش‌کنش، ابوالقاسم (۱۳۹۶). مقایسه نگرش‌های ناکارآمد، اهمال‌کاری و سبک‌های تصمیم‌گیری در معتادان، با و بدون سابقه عود. *سلامت اجتماعی*، ۴ (۲)، ۱۵۵-۱۴۷.

زارع، حسین و عبدالله‌زاده، حمید (۱۳۹۱). *مقیاس‌های اندازه‌گیری در روانشناسی شناختی*. تهران: نشر آیت.

شمس، علی (۱۳۸۸). *آسیب‌شناسی زندان*. تهران: انتشارات راه تربیت.

فرهادی، مهران و زمانی، نرگس (۱۳۹۵). بررسی و مقایسه میزان تکانشگری حرکتی، شناختی و بی‌برنامگی در نظریه هولاندر. *مجله پژوهش سلامت*، ۱ (۳)، ۱۴۹-۱۴۱.

نجاتی، وحید و؛ ملکی، قیصر (۱۳۹۱). رابطه بین تکانشگری و تأمل‌گرایی با عملکرد حل مسئله. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*، ۱۴ (۱)، ۸۱-۷۶.

نریمانی، محمد (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش کنترل تکانه بر پردازش هیجانی، تکانشوری و حواس‌پرتی دانش‌آموزان مبتلا به اختلال ریاضی. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۲ (۲)، ۱۲۲-۱۰۱.

یاریان، سجاد (۱۳۹۲). بررسی علل بازگشت به زندان و تکرار جرم در نوجوانان استان کهگیلویه و بویراحمد. طرح پژوهشی اداره کل زندانهای استان کهگیلویه و بویراحمد.

یزدان‌پناه، لیلیا؛ و صمدیان، فاطمه (۱۳۹۳). بررسی کیفی اعتیاد زنان و پیامدهای آن برای خانواده (مورد مطالعه زنان معتاد به مواد مخدر مراجعه‌کننده به کلینیک‌های ترک اعتیاد شهر کرمان).

تهران: دومین کنفرانس ملی جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی.

Abramowitz, A., & Birnbaum, H. (2007). Emotional triggers and their relation to impulsive and compulsive psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 43, 1356-1365.

- Barratt, E. S. (2004). Perceptual-motor performance related to impulsiveness and anxiety. *Journal of Perceptual and Motor Skills*, 25, 485-492.
- Besharat, M. A. (2007). Reliability and factorial validity of Farsi version of the Impulsiveness Scale with a sample of Iranian students. *Psychological Reports*, 101(14), 209-222.
- Dawe, S. & Loxtone, N. J. (2004). The role of impulsivity in the development of substance use and eating disorders. *Neuroscience Bio behavior Review*, 28, 343-351.
- Deming, D. A. & Lochman, L. E. (2008). The Relation of Locus of Control, Anger, and Impulsivity to Boys' Aggressive Behavior. *Behavioral Disorders*, 33(2), 108-119.
- Dillon, D. G., Ritchey, M., Johnson, B. D. & La-Bar, K. S. (2007). Dissociable effects of conscious emotion regulation strategies on explicit and implicit memory. *Journal of Emotion*, 7(2), 354-365.
- Ekhtiari, H., Rezvanfard, M. & Mokri, A. (2008). [Impulsivity and its different assessment tools: A review of viewpoints and conducted researches] Persian. *Iranian Journal Psychiatry Clinical Psychology*, 14(4), 247-257.
- Franken, A. & Muri, P. (2005). Individual differences in decision-making. *Press In vivid*, 39(3), 991-998.
- Gvion, Y., Levi-Belz, Y., Hadlaczky, G., & Apter, A. (2015). On the role of impulsivity and decision-making in suicidal behavior. *World Journal Psychiatry*, 5(3), 255-259.
- Kenneth, L., Richfield, N., Levy, J. & Clark, F. (2004). The Relationship between Impulsivity, Aggression, and Impulsive-Aggression in Borderline Personality Disorder: An Empirical Analysis of Self-Report Measures. *Journal of Personality Disorders*, 18(6), 555-570.
- Lin, L., Zhang, J., Zhou, L. & Jiang, C. (2016). The Relationship between Impulsivity and Suicide among Rural Youths Aged 15-35 Years: A Case-Control Psychological Autopsy Study, *Psychology Health Med*, 21(3), 330-337.
- Moeller, G. F., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz, J. M. & Swann, A. C. (2007). Psychiatric aspects of impulsivity. *American Journal of Psychiatry*, 158, 1783-1793.
- Parker, J. D., Taylor, R. N., Easterbrook, J. M., Schell, S. L. & Wood, L. M. (2008) Problem gambling in adolescence: Relationships with internet misuse, gaming abuse and emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 45, 174-180.
- Schreiber, L. R., Grant, J. E. & Odlaug, B. L. (2012). Emotion regulation and impulsivity in young adults. *Journal of Psychiatric Research*, 46, 651-658.
- Verdugo-Garcia, A., Albein-Urios, N., Martinez-Gonzalez, J. M, Civit, E., de la Torre, R., & Lozano, O. (2014). Decision-Making Impairment Predicts

- 3-Month Hair-Indexed Cocaine Relapse. *Journal of Psychopharmacology*, 23(21), 4179–4187.
- Verdugo-Garcia, A., Lawrence, A. J. & Clark, L. (2008). Impulsivity as a vulnerability marker for substance-use disorders: Review of findings from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies. *Neuroscience and Bio behavioral Reviews*, 32, 777–810.
- Vigil-Colet, A. (2004). Aggression and inhibition deficits: The role of functional and dysfunctional impulsivity. *Press In vivid*, 37(5), 1431-1440.
- Vigil-Colet, A. (2008). The relationship between functional and dysfunctional. Impulsivity and aggression across different samples. *The Spanish Journal of Psychology*, 11, 55-57.